

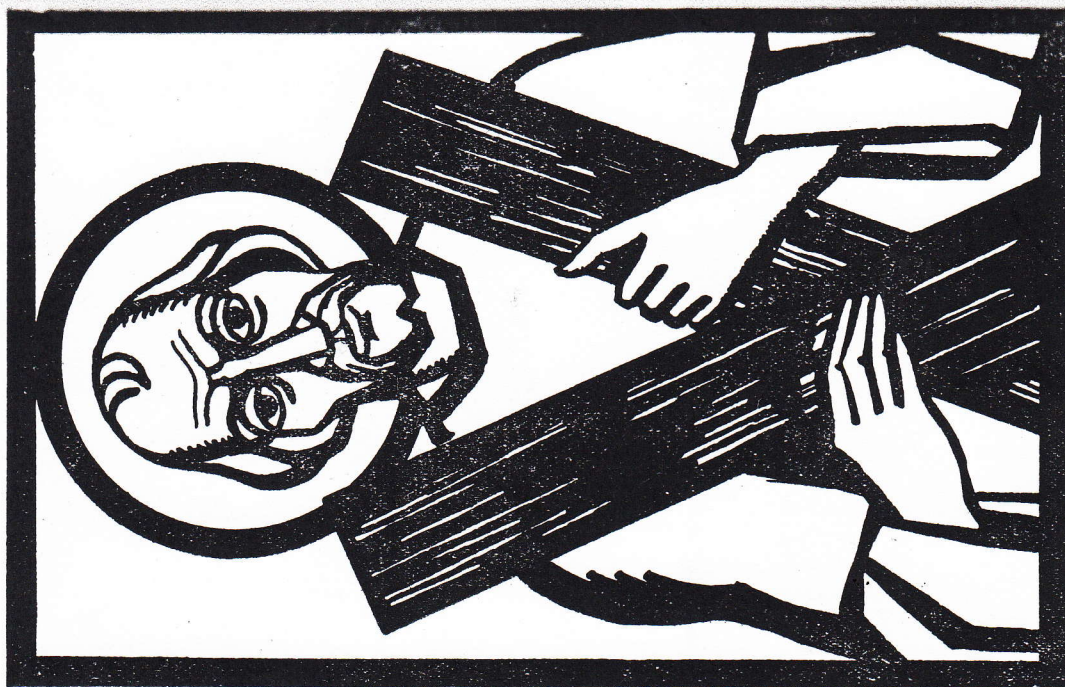
SVATÝ ONDREJ

Na brehu jazera. — V škole Kristiteľa. — Ecce Agnus Dei.
— Voľba. — Na svadbe v Káne. — Rozmnoženie chlebov. —
Svätač ku Kristovi. — Rozchod. — Apoštolát. — Pred
tyranmi. — Kríž. — Na kríži. — Uctievanie.

Ako sv. Lukáš, tak i my urobíme celkom správne, keď hneď po sv. Petrovi budeme sa zaoberať svätým Ondrejom, či už preto, že bol jeho bratom, či preto, že bol prvým vyvolencom Ježišovým, alebo aj preto, že bol vekom najstarší zpomedeni ostatných apoštolov, a konečne i preto, že mu toto miesto patrí za jeho plodný život a slávnu smrť. Škoda len, že o všetkom tomto je možné čerpať z Evanjelii, zo Skutkov apoštolských a i z tradície iba skromné a neisté zprávy! Ale i z tohto mála pokúsime sa vymodelovať dôstojne túto druhú a veľkolepú postavu apoštola.

Na brehu jazera.

Ako jeho brat Šimon, i Ondrej narodil sa ako syn Jonáša a Jany v Betsaide, v neveľkom mestečku galilejskom, na území starobylého kmeňa Neftaliho, ktoré ležalo neďaleko Kafarnaumu, na pôvabných brehoch jazera Tiberiadskeho. Keď už z Betsaidy vyšli poprední apoštolovia, istého dňa ju Ježiš prekľal pre neveru obyvateľov¹ a dnes — zachovala sa

z nej len hriba trosiek, takže ani najlepší znalci Palestíny nevedia presne určiť jej polohu.

Detstvo i mladost Ondreja tiež prešly pod obzorom, ktorý mohol vplývať na otvorenú a zápalistú dušu, ako bola duša jeho. Zdá sa však, že neskoršie opustil svoj rodný kraj, lebo nachádzame ho s manželkou² a bratom v Kafarnaume, kde sa zamestnáva vyčerpávajúcim, ale pritom i dosť výnosným povoláním rybárskym. Toto zamestnanie bolo ako by životným povolaním skoro všetkých obyvateľov Galiley: »Galilejskí rybári tvorili vtedy veľmi početnú triedu nielen v prímorských mestách, ale i po celej Palestíne.« Nie bez príčiny bolo ich jazero nazývané morom a nie nadarmo i rabíni v prúde nadšenia vkladali priamo do úst Božích tieto slová: »Stvoril som sedem morí a z nich vyhradil som si pre seba iba jedinú, Genezaretské.«

Vo skutočnosti však je to jazero pôvodu sopečného, ležiace nižšie dvesto metrov pod hladinou mora. Dlhé je dvadsaťjeden kilometrov a široké deväť. Jeho severozápadnú časť ešte aj za čias Ondrejových nazývali »kniežacou záhradou«. Dejeopisec Jozef Flavius zanechal nám zaujímavý popis, v ktorom medzi iným poukazuje na podnebie, veľmi priaznivé pre rozvoj každého druhu rastlínstva: »Smelo možno povedať, končí, že príroda sústredila sem všetky svoje sily, aby tu mohli rásť produkty najrozličnejšieho druhu a aby zem vydávala plodiny všetkých ročných období.«

Vtedy kvitly okolo jazera bohaté a pekné mestá, najmä Kafarnaum, kde sa schádzaly cesty karaván z Týru a Damasku, a jazero samé bolo v tých časoch brázdené množstvom drobných lodičiek. Dnes však

vidíš na ňom iba bárku mlčanlivého a zamysleného rybára — no Jazero ešte i teraz je veľmi bohaté na ryby. Niektoré z nich, isteže exempláre totožné s tými, ktoré v ňom plávaly v časoch Mesiáša, keď ich chytila, vydávajú zvláštne mňučanie, podobné mravčaniu mačky, vyvolané sfahovaním sa plávajúceho mechúra. Iné zase majú ešte podivuhodnejšiu schopnosť. Malé rybičky vyliahnu sa im z ikier v dutine ústnej. Ako sa v tomto čase živia, zostáva ešte stále tajomstvom. Keď sa otvoria celé stovky vajíčok, drobné rybky i naďalej žijú vo svojom tesnom väzení, kým nedosiahnu dĺžky jedného centimetra. Takto sa zabráni roztrúseniu vajíčok, čím azda má jazero zaistené svoje obdivuhodné množstvo rýb. Za čias Ježišových boli vody jazera natoľko bohaté na ryby, že rabíni hovorievali, že hoci Pán Boh rozdelil Zasľúbenú zem medzi dvanásť kmeňov, jednako všetkým ponechal rovnaké právo loviť ryby v tomto mori, lebo dobre vedel, že vždy ešte zostane dosť pre všetkých. Konečne aj za našich čias túto hojnosť rýb potvrdzuje Lortet, ktorý vo svojej peknej knihe »Sýria dneška« píše: »Občas tu a tam objavujú sa na jazere celé kídle rýb, ktoré vytvárajú temné množstvo, dlhé niekoľko sto metrov. Videl som, ako sa za niekoľko minút naša loďka naplnila... Zázračný lov rýb sa neustále obnovuje.«

Rybárske remeslo muselo byť teda v Galilei vždy výnosné. Podľa toho teda nič nás neoprávňuje nazdávať sa, že synovia Jonášovi boli chudobní v pravom slova smysle, lebo i to vieme, že Peter mal svoju vlastnú loďku, a podľa toho môžeme celkom oprávnene predpokladať, že iní, rovnako peknú, mal aj jeho starší brat Ondrej. A zdá sa tiež, že obaja

tvorili obchodnú spoločnosť so synmi Zebedejovými: Jakubom a Jánom, a že sa im všetkým darilo veľmi dobre. Peter mohol preto potom povedať, že nasledujúci Mesiáša, opustili všetko, čo mali; majetok, ktorý nebol celkom bezcenný.²

A tak je na mieste veľmi vhodná poznámka, že tí, čo boli navyknutí na namáhavé práce, boli aj najlepšie pripravení stať sa spoločníkmi a žiakmi Ježišovýmí. Je isté, že námahy, odriekania a nebezpečenstvá života, stráveného väčšinou na vlnách jazera Galilejského, vystaveného prudkým búrkam, a všetky dlhé nočné bdenia boli zaiste najvhodnejšími prostriedkami na rozvinutie sily a stálosti. Sú to prirodzené vlastnosti, s ktorými sa stretávame v poväzsv. Ondreja, hodnoty, ktoré z neho urobily muža naozaj smelého, ako to už naznačuje aj jeho samotné meno v gréckom jazyku.

V škole Krstiteľa

Avšak iná škola akiste ešte viac vplývala na Ondreja. Bola to škola Predchodcu. Pousilujeme sa aspoň trochu poznať tohto neobyčajného učiteľa preto, aby sme tým lepšie mohli potom pochopiť jeho žiaka.

Bol synom staroby a dieťaťom zázraku. Už od narodenia zasvätený, aby sa stal nazirom, to jest čistým, čo znamenalo, že Krstiteľ si nikdy nestrihal vlasy, nikdy nepil víno ani iný opojný nápoj; živil sa iba kobyolkami a lesným medom, nikdy sa nedotkol ženy, a nepoznal inej lásky okrem lásky voči Bohu a divej prírode Judskej púšte, voči krajine, ktorá bola púšť a rozprestierala sa pozdĺž západných

brehov Mŕtveho mora. Nebeská páľa vypálila na nej kamenné stepi: len niekoľko krikov sa tam zmieta, ako by prosily o kvapku dažďa, ktorý nikdy nepadá, zatiaľ čo draví vtáci a divé šelmy narúšajú ticho týchto strašných samôt. Z tejto hroznej prírody, z dlhého pobytu uprostred nej dosiahne Ján ducha prisnosti a sily, čo anjel nazve »duchom Eliášovým«,⁴ ktorého potom prelial do svojho Elizea, ktorým bol mal Ondrej. Ján, oblečený do drsného rúcha z favej vrsti a prepásaný okolo bedier koženým opaskom, s bosými nohami a holou hlavou, s vlasmi voľne spĺvajúcimi a so zježenou a nepestovanou bradou, teda celým svojim zovňajškom najlepšie vyjadroval prirodzenú divosť svojej drsnej duše. V nesmier-nych samotách okolia Mŕtveho mora, ktorého tmavé a zamorené vlny pripomínajú ohavnosť a trest Sodomy, oddával sa rozjímaniu, modlitbám, tu sa bičoval, aby sa zdokonaľoval a stal hodným svojho poslania Predchodcu. Samotár ako indický askéta jogi, pohádzač pôžitkami ako stoik, hrdý a zápalistý ako bohatier, teda nie div, že tento »príťažlivý diach« vplýval na zástupy neodolateľným čarom. Farizeji, saduceji, zákonníci a kňazi, vojaci a neviesťky prichádzajú na púšť, aby počuli jeho slová, ktoré znejú radostným posolstvom, lebo predovšetkým zvestuje im blízky príchod tak túžobne čakaneho Mesiáša: »Neočakávajte ho už dlhšie, — hovorí im, — lebo časy sa už naplnily. Ja to viem.« A všetci ľudia uvidia spásu Božiu: Videbit omnis caro salutare Dei.⁵ »Ten, čo má prísť po mne, bol skôr, než som bol ja, narodený v čase po mne, zrodil sa skôr než ja vo večnosti. Je uprostred vás a vy ho nepoznáte. Hľa, už prichádza. Pripravte mu cestu

tvorili obchodnú spoločnosť so synmi Zebedejovými. Jakubom a Jánom, a že sa im všetkým darilo veľmi dobre. Peter mohol preto potom povedať, že nasledujúci Mesiáša, opustili všetko, čo mali; majetok, ktorý nebol celkom bezcenný.³

A tak je na mieste veľmi vhodná poznámka, že tí, čo boli navyknutí na namáhavé práce, boli aj najlepšie pripravení stať sa spoločníkmi a žiakmi Ježišovým. Je isté, že námahy, odriekania a nebezpečenstvá života, stráveného väčšinou na vlnách jazer Galilejského, vystaveného prudkým búrkam, a všetky dlhé nočné bdenia boli zaiste najvhodnejšiu prostriedkami na rozvinutie sily a stálosti. Sú to prirodzené vlastnosti, s ktorými sa stretávame v povahách sv. Ondreja, hodnoty, ktoré z neho urobily muža naozaj smelého, ako to už naznačuje aj jeho samotné meno v gréckom jazyku.

V škole Krstiteľa

Avšak iná škola akiste ešte viac vplývala na Ondreja. Bola to škola Predchodcu. Pousilujeme sa aspoň trochu poznať tohto neobyčajného učiteľa preto, aby sme tým lepšie mohli potom pochopiť jeho žiaka.

Bol synom staroby a dieťaťom zázraku. Už od narodenia zasvätený, aby sa stal nazirom, to jest čistým, čo znamenalo, že Krstiteľ si nikdy nestrihal vlasy, nikdy nepil víno ani iný opojný nápoj; živil sa iba kobyolkami a lesným medom, nikdy sa nedotkol ženy, a nepoznal inej lásky okrem lásky voči Bohu a divej prírode Judskej púšte, voči krajine, ktorá bola púšť a rozprestierala sa pozdĺž západných

brechov Mítveho mora. Nebeská páľa vypálila na nej kamenné stepi: len niekoľko krikov sa tam zmieta, ako by prosily o kvapku dažďa, ktorý nikdy nepadá, malá! čo draví vtáci a divé šelmy narušajú ticho týchto strašných samôt. Z tejto hroznej prírody, z dlhého pobytu uprostred nej dosiahne Ján ducha prisnosti a sily, čo anjel nazve »duchom Eliášovým«, ktorého potom prelial do svojho Elizea, ktorým bol mal Ondrej. Ján, obliečený do drsného rúcha z favej vrsti a prepásaný okolo bedier koženým opaskom, s bosými nohami a holou hlavou, s vlasmi voľne spĺývajúcimi a so zježenou a nepestovanou bradou, keď celým svojím zovňajškom najlepšie vyjadroval prirodzenú divosť svojej drsnej duše. V nesmierlych samotách okolia Mítveho mora, ktorého tmavé a zamorené vlny pripomínajú ohavnosť a trest Sodomy, oddával sa rozjímaniu, modlitbám, tu sa bičoval, aby sa zdokonaľoval a stal hodným svojho poslania Predchodcu. Samotár ako indický askéta yogi, pohrdač pozítkami ako stoik, hrdý a zápalistý ako bohatier, teda nie div, že tento »príťažlivý divoch« vplýval na zástupy neodolateľným čarom. Farizeji, saduceji, zákonníci a kňazi, vojaci a nevestky prichádzajú na púšť, aby počuli jeho slová, ktoré znejú radostným posolstvom, lebo predovšetkým zvestuje im blízky príchod tak túžobne čakajúceho Mesiáša: »Neočakávajte ho už dlhšie, — hovorí im, — lebo časy sa už naplnily. Ja to viem.« A všetci ľudia uvidia spásu Božiu: Videbit omnis caro salutare Dei.⁶ »Ten, čo má prísť po mne, bol skôr, než som bol ja, narodený v čase po mne, zrodil sa skôr než ja vo večnosti. Je uprostred vás a vy ho nepoznáte. Hľa, už prichádza. Pripravte mu ces-

ty, každá dolina nech sa vyplní a každý vrch a kopce nech sa sníži...«

A keď ho takto ukázal, Predchodca hovorí o jeho večnom zrození týmito slovami: »Ten, čo prišiel sice po mne, je už predo mnou, pretože bol prv než ja. Qui post me venturus est, ante me factus est, qui prior me erat.«⁶ Vyhlasuje, že Tento je večným Synom Otcovým a predmetom jeho nekonečnej lásky: Pater diligit Filium...⁷ Otec miluje Syna, ktorý je súčasne i absolútnym pánom každej veci a každého života: »Omnia dedit in manu ejus...«⁸ Všetko mu dal do rúk, a ktorý práve preto prichádza dolu s neba, aby vládol celému stvoreniu: »Qui de coelo venit super omnes est...«⁹ Ktorý prišiel s neba, je nado všetkých. A aby rozumom obdarené stvorenia pripravené boli na takúto službu, začal ich umývať krstom vody, vyhlasujúc pritom, že Mesiáš ich čoskoro očistí ohňom Ducha Svätého: »Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni... Ten vás bude krstiť Duchom Svätým a ohňom.«¹⁰

Ale ani on nepripustí k svojmu krstu vodou hriešnikov, kým ich nespáli svojou ohnivou rečou. A keď prídu k nemu farizeji, saduceji, zákonníci a rabini, takto sa na nich obráti: »Vretenície plemeno, ktoré vám ukázal, ako ujsť budúcemu hnevu? Prinášajte teda ovocie opravdivého pokánia a nezačínajte sa hovoriť: »Otec máme Abraháma«, lebo vravím vám, že Boh môže aj z týchto kameňov vzbudiť synov Abrahámovi...« A vy, ktorí sa zatvárate vo vašich kamenných domoch ako vretenice, ktoré sa schovávajú pod kameň, vy farizeji a saduceji, ste tvrdšie než skaly: skamenel vám rozum v litere zákona a obradov; stvrdnuté je vaše sebecké srdce, lebo

vyhladnutému, ktorý vás prosí o kúsok chleba, dávajte na ruku kameň, a hádzate kamením do toho, ktorý sa dopustil menej hriechov než vy. Vy, farizeji a saduceji, ste nafúkané kamenné sochy, ktoré len chlieb môže zdolať, lebo voda po vás len stečie a hneď uschýna. Avšak ten Boh, ktorý zo zeme stvoril Adama, môže tiež z týchto kameňov riečišťa, z tohto biata na ceste, z týchto skalných stien stvoriť iných ľudí, iné živé tvory, iných synov. Premení balvan v telo a dušu, zatiaľ čo vy meníte telo a ducha v balvan. Nestačí teda len vykúpať sa v Jordáne: obmytie je totiž sväté a spásenosné, ale to je iba počiatok, to je iba znamenie. (Papini.) Zmeňte svoj život, robte opak toho, čo ste robili až dosiaľ, lebo ináč budete spoplnení Tým, ktorý vás bude krstiť ohňom...«¹¹

Vtedy prestrašení hriešnici sa ho pýtajú:

»Čo máme robiť?«

A odpovedá im tak, ako im onedlho odpovie božský Majster.

»Kto má dva obleky, nech dá tomu, kto nemá; a kto má potraviny, nech urobí podobne.«

Aj mýtnici sa prišli dať pokrstiť a aj títo sa pýtali, čo majú robiť, na čo im odpovedal:

»Nevyberajte viac, ako vám určili.«

Aj vojaci sa ho pýtali: »Čo máme robiť my?«

Povedal im:

»Nerobte nikomu násilie, ani zlomyseľne nevyderajte, ale uspokojte sa so svojim žoldom.«

Takto príkladom svojho prísneho života a výrečnosťou svojho slova hlásal Krstiteľ vlastne už Evanjelium také dokonalé, že prišli za ním, aby sa ho opýtali, či on nie je tým očakávaným Mesiášom.

Ale on odpovedá s poníženosťou, rovnajúcou sa jeho veľkosti:

»Som hlas volajúci na púšti... prichádza síce po mne, (ale je už predom mnou) a ja nie som hoden rozviazať mu remienky na obuvi.«

A bol už čas, aby sa tento Nieкто ukázal.

Ecce Agnus Dei.

Ak hovoril zástupom — ako sme videli — s takou výrečnosťou o blízkom príchode Mesiáša, iste ešte zvláštnym spôsobom musel hovoriť o tomto svojom učeníkom. Akiste aj on, ako všetci proroci, vybral si niekoľkých zpomedia množstva, ktorým dôvernejšie hrmulo, za svojich dôverníkov, ktorým dôvernejšie predkladal svoje učenie a svoje zjavenia. Niektorí zpomedia nich stali sa potom žiakmi a apoštolmi Spasiteľa, čo práve platilo aj o našom Ondrejovi a jeho priateľovi Jánovi, synovi Zebedeja.

Boli skutočne miláčikmi Krstiteľovými, využívajúc rok odpočinku, ktorý pripadol na ten čas, keď bola zastavená všetka práca a všetok obchod, alebo aspoň obmedzené na najpotrebnejšiu mieru, skoro všetok svoj čas trávil na púšti s Predchodcom, pomáhajúc mu tiež krsť stále početnejšie zástupy...

Toto odohralo sa v 15. roku vladárstva Tiberiovoho a v 30. roku nášho letopočtu. Podľa výpočtov učeník Mesiáš chystal začať svoje verejné účinkovanie prijatím krstu v Jordáne.

Na brehoch tejto posvätnéj rieky bolo miesto, nazývané hebrejsky Bethabara alebo Betánia,¹² čo znamená »dom lodí«. Volakedy tadeto prekročili Židia

Jordán pod vodcovstvom povestného Jozua a mávali tam pripravených vždy niekoľko bárk na prevážanie. Keďže toto miesto rieky bývalo najhornejšie navštevované, Predchodca si ho vybral ako najvhodnejšie na vysluhovanie krstu.

Toho dňa vzal so sebou dvoch najmilších učeníkov: Ondreja a Jána. Tento posledný, vo svojom Evanjeliu uvádzajúci všetky podrobnosti príbehu, dáva nám vedieť, že bola už desiatu hodinu po východe slnka, ktorá zodpovedala asi našej štvrtej hodine popoludní.¹³ Bola to hodina, keď v Jeruzaleme kňazi chrámu obetovali baránka ako večernú obeť. Krstiteľ toto zdôrazňuje pred svojimi učeníkmi, keď tu zrazu vidí prichádzať mladíka neobyčajnej krásy. Bola to naozaj ona krása, ktorú Bossuet vystihol slovami: »odblesk Boha v tele«. Jeho oči svietily ako hviezdy, čelo žiarilo jasnosťou neba a zlaté vlasy spĺvaly v prstencoch na pleciah ako u nazarénov, jeho krok bol majestátny ako krok panovníka a jeho reč ako slová samého Boha.

Pri pohľade na tento zjav, pri počutí tohto hlasu Krstiteľ ostane zmätený. Zachváti ho tajomné chvenie, odmieta ho pokrstiť, hovorí, že je nehoden rozviazať remienky na jeho obuvi, a zvolá:

»Ecce Agnus Dei... Hľa, Baránok Boží.«

Isteže nebolo možné iným, vhodnejším spôsobom odhaliť Mesiáša, než práve takto: veď On je skutočným Baránkom alebo Svätým, »svätým Božím« — podľa tohto slova v posvätnéj reči. Na ňom niet nijakej viny, len nevinnosť je jeho podstatou.

Baránok, ktorý je svätosťou, je tiež milotou. Lebo naozaj, Ježiš neprišiel v ducha hrôzy, ktorým kedysi otriasol svahmi vrchu Sinajského; ani so zá-

koncom strachu, ktorým až dovtedy bol spravovaný Jeho ľud, ale s duchom a so zákonom milosti. Neboď teda viac levom Júdu, ale »Baránkom Božím«.

Prišiel preto, aby otvoril nový vek lásky. A preto, že niet väčšej lásky než obetovať vlastný život, poďbral sa i na takúto obeť a dovolil, aby ho obetovali ako krotkého baránka na oltári Kalvárie. Od tej chvíle nie je možné na zemi priniesť príjemnejšiu a účinnejšiu obeť, než bola táto. Keď sa Boh ukáže rozžnevanej, keď ľudia budú tiesnení, keď duše budú hladné a smädné po spravodlivosti, táto istá obeť usmieri spravodlivosť Božiu a upokojí aj dušu ľudí.

A ako na zemi, tak ani na nebeských oltároch nebude nikdy obeť dokonalejšej a zbožňovanejšej. Keď pôvodca Apokalypsy uvidí otvárať sa nebo, uprostred dvadsiatichštyroch starcov, ležiacich na svojich tvárach, uprostred tisícov veseliacich sa duší čistého života, uvidí i Baránka, ktorého stretol na brehu Jordána, ktorého nasledoval po jeho cestách v Palestíne, ktorý bol obetovaný na Kalvárii. A tak ako prvý Ján v samotách púšte zvolal, tak zvolá i on v pustinách Patmosu: Ecce Agnus Dei!

Zatiaľ ešte ani on a ani jeho priateľ Ondrej, keď po prvý raz počujú toto zvolanie z úst Krstiteľa, nepochopia celkom toto celé tajomstvo. A predsa, napokľko vedia, je tu istotne reč o Mesiášovi, tak vytúženom, o ktorom im Predchodca toľko ráz rozprával, bez hocijakého prefahovania dajú sa za ním a nasledujú ho.

Sám pôvodca IV. Evanjelia nám prezrádza, že išiel s Ondrejom za Ježišom pozdĺž posvätných riek. Možno, poznamenáva Chryzostom, preto, že boli ešte

stále príliš prostí a neohrabaní, obávali sa k nemu priblížiť a držali sa od neho v úctyhodnej vzdialenosti, mlkvi, zo strachu a z úcty. Ježiš to zbadal a obrátiac sa k nim, opýtal sa:

»Koho hľadáte?«

Ten hlas, tie slová, milý úsmev, s akým svoju otázku vyslovil, dodaly odvahy dvom mladíkum. Pýtal sa ich, koho hľadájú; čo však ešte na svete bolo treba hľadať, keď našli Ježiša? Chceli len Jeho. A tak namiesto odpovede vzletne pýtajú sa na to, čo napláhalo celé ich srdce:

»Majster, kde bývaš?«

Keď sa niekto prihovori inému, to je znakom, že chce s ním ísť, že ho chce odprevadiť, že chce byť v jeho prítomnosti, byť s ním v dôvernejšom spojení... A tak Ježiš prsto dodal:

»Poďte a uvidíte.«

Evanjelista pokračuje a hovorí, že išli potom všetci spolu a videli, kde býval a že »zostali ten deň s Neho«. Táto posledná veta v reči hebrejskej vzťahuje sa i na noc. A preto, poznamenáva sv. Augustín, ani samotná noc neprerušila dôverné spojenie dňa, ktorý sa už končil. »Ó blažený deň, ešte blaženejšia noc! — volá Tagastanec. — Ktože by mohol zopakovať to, čo vtedy povedal Ježiš a čo Ondrej počul?« Quis est, qui nobis dicat, quae audierunt illi a Domino?«

Ale ako? To, čo za tajomného ticha onej blaženej noci mal Ondrej šťastie počuť priamo z úst Božích tam na brehoch Jordána, to človek nemôže zopakovať. Vody posvätných riek plynuly pokojne svojím milým žblnkotom, ale ešte milšie boli slová Baránka Božieho. Hviezdy, rozžaté v hĺbke palestínskeho

neba, iskrily žiarou a čarom, no ešte ohnivejšie a pôvabnejšie boly pohľady Baránka... A keď sa odmlčal a zornička sa objavila na obzore, vtedy už srdce Ondrejovo je v jeho moci. A nebolo ani treba, aby sa ho Ježiš opýtal, ako to bol urobil s Petrom, či ho miluje, lebo Ondrej sám od seba povedal mu, no nie tri razy, ale sto, ba hádam tisíc ráz: »Ó Pane môj, ty vieš, že ťa milujem!« Domine, tu scis, quia amo te!¹⁵

Za túto jeho lásku rovnakou láskou sa mu odpísal božský Majster, lebo Cirkev neváha to potvrdiť, keď hovorí: Dominus dilexit Andream... Pán miloval Ondreja.

Vyvolenie.

Toto všetko nebolo však ešte vyvolením, ale len prípravou na apoštolát. Medzi dvoma dôležitými udalosťami musely sa odohrať ešte príbehy iné, ktoré zasluhujú spomienky.

Ondrej hneď po onej blaženej noci, ktorú strávil s Mesiášom, za rána ešte, chvejúci sa nadšením, beží do Kafarnauma, lebo rozplesaná duša chce sa vyvraviť. Rozpráva manželke, rozpráva deťom, rozpráva príbuzným a priateľom, čo videl a počul od Mesiáša, a tak veľmi ľahko získal si aj ich srdcia. Preto i cirkevní Otcovia v mnohých svojich chváloch hovoria o ňom, že povolával iných skôr, než sám bol povolaný (Vocans antequam vocaretur).¹⁶ a že si počínal tak ako majster ešte skôr, než sám mohol sa nazývať učeníkom: Veritatis jam predicator efficitur, cujus adhuc vix erat auditor.¹⁷

Ale urobí ešte viac: beží hneď vyhľadať svojho milovaného brata Šimona a keď ho nájde, ako oby-

čajne, na nábreží prať siete, zavolá naňho: »Videli sme Mesiáša! Našli sme Pána!« Invenimus Messiam!¹⁸ Šimon však, ktorý býval vždy omnoho realnejší a praktickejší než jeho brat, nedal sa strhnúť týmto jeho oduševnením, potriasol hlavou a pokračoval v práci so sieťami. Ale Ondrej sa nedal týmto len tak odbyť, lebo — ako potvrdzuje Evanjelium veľmi výstižnými vetami — on sám priviedol svojho brata k Ježišovi: Et adduxit eum ad Jesum.¹⁹

Už vieme, čo bolo po tomto novom stretnutí. Šimon, syn Jonášov, stáva sa Petrom: Skalou, uholným kameňom Cirkvi, Peter, Knieža apoštolov, bude nesmiernym, stane sa strážcom kráľovstva nebeského... Preto, hľa, je prvý úlovok, ktorý Ondrej priniesol Ježišovi. A čím vyššie vystúpi Peter, tým viac treba mláďovať Ondreja, ktorý sa týmto stal — ako to povedal už patriarcha Esichio,²⁰ »kniežaťom kniežat apoštolských«, prvým stĺpom a prvým základom Cirkvi, i keď Peter dostáva sa nad neho hodnotou: Andreas prima Ecclesiae columna, ante Petrum petra, fundamentum fundamenti.

Po takýchto skúškach vernosti a horlivosti bol už Ondrej hoden, aby bol natrvalo povolaný do apoštolátu. A Ježiš obrátil sa naňho s týmto pozvaním vtedy, keď do apoštolátu pozval i budúce Knieža apoštolov, ako by mu bol tým chcel naznačiť, že ho uspokladá za menejcenného.

Od evanjelistu sv. Matúša sa dozvedáme, keď išiel istého dňa náš Pán vedľa jazera Galilejského, videl niekoľko rybárov.

No nebolo v tom nič nezvyčajného, lebo ešte aj dnes vidávame ich vždy na jazere alebo okolo neho. Ale však zvláštne typy sú tí galilejskí rybári! Ako

by bolo možné nevidieť v nich dávne zobrazenie apoštolov? Keď sú takí opálení, územčisti, s bielymi omotkami, pripevnenými na hlavu dvoma čiernymi kruhmi, zapôsobia na človeka tak, že sa zachveje, keď na nich zbloku pozrie. Ale niet v nich svetla, čo by vás dojalo. Len v ich živote, v ich navyknutých pohyboch je akýsi pôvab. Svoje siete vystierajú po zábradlí vyvýšeného miesta, aby sa vysušili; keď ich opravujú vedľa múrikov blízkyh cestičiek, sú mlkvi a schúlení a keď večer po dvoj až trojčlených skupinách odrazia činy na nočný rybolov, tu sa ukážu ich zvyčajné pohyby, pomalé, slávnostné, skoro kňazské, ktoré nám pripomínajú spôsoby apoštolov.

Teda toho dňa, keď išiel Ježiš po brehu jazera, videl — tak pokračuje sv. Matúš — dvoch bratov rybárov Šimona a Ondreja, ktorí spomenutým spôsobom hádzali do mora siete; a povedal im:

»Podte za mnou a ja z vás urobím rybárov ľudí.«

Tieto šťastlivo volené výrazy, ktoré cituje aj svätý Marek,²¹ ako dobre poznamenáva Fillion, sú orientálnej príchuti a doklad o tom nachádzame u pastiera Dávída, ktorý »sa stal pastierom ľudu«. ²² Keď sa Ježiš takýmto oslovením obrátil na svojich prvých apoštolov, isteže si spomínal na toto a aj oni tomu rozumeli, lebo — uzatvára sv. Matúš²³ — »oni hneď opustili svoje siete a nasledovali ho«.

Niektorí vysvetľovači písem na tomto mieste celkom správne poznamenávajú, že i keď nášho apoštola povolal Mesiáš spolu s jeho bratom Šimonom, a hoci jeho meno vo sv. Písme predchádza meno tamtoho, v skutočnosti prv, než by bol Šimon poznal Ježiša, Ondreja už našiel a vyvolil. Za to plným

právom zasluhuje pomenovanie, ktoré dostal od Grékov, ako protocletos, alebo »prvý vyvolený«.

Na svadbe v Káne.

Ak Ondrej robil toľké pokroky v škole Predchodcu, čo máme povedať o pokroku v škole Majstrovej? Každé jeho ponaučenie odkladá si ako poklad, podarí sa mu ich napodobniť príkladmi a má tiež šťastie, že je prítomný pri mnohých jeho zázrakoch. Z dvoch významných zázrakov, pri ktorých bol — podľa zmienky v Evanjeliu — prítomný a teda si zasluhuje, aby sme ich aj my spomenuli, prvým bol zázrak na svadbe v Káne Galilejskej.

Zo skutočnosti, že na svadbu bol pozvaný Ježiš a jeho svätá Matka, sa dovodí, že tu išlo o nejakého ich príbuzného.²⁴ V každom prípade však chce byť tu prítomný Ježiš nielen so svojou Matkou, ale aj s Ondrejom a aj s ostatnými svojimi piatimi prvými učeníkmi, ako by chcel naznačiť tajomné zásnuby, ktoré mienil uzavrieť aj s ich dušou.

Svadobné slávnosti trvaly v Galilejsku sedem dní. V tomto čase striedali sa pozvaní, pre ktorých bol stôl vždy prikrýty.

Nevieme, v ktorý z týchto siedmich dní prišiel ta Ježiš so svojimi apoštolmi, ale je pravdepodobné, že sa tak stalo v deň posledný, lebo víno už dochádzalo, čo sa určite nemohlo stať na začiatku slávností.

Svätá Mária prvá zbadala rozpaky mladoženíchov a povedala svojmu božskému Synovi, ktorý sedel vedľa nej:

»Nemajú už vína.«²⁵

Ježiš na to chladne odpovedá:

»Žena, načo mi s tebou (o tom hovoriť)?«²⁶

Matka opakuje však i po druhý raz svoju prosbu a súc presvedčená, že bude vyslyšaná, povie posluhovačom:

»Čokoľvek vám povie, urobte.«

V predsiene alebo na dvore bolo vtedy na obradné umývanie šesť veľkých nádob, z ktorých každá mohla obsahovať dve alebo tri miery, čo je viac než jeden hektoliter, pričom jedna miera rovná sa asi štyridsiatim litrom.²⁷

Keďže nádoby boli prázdne, Ježiš rozkázal naplniť ich vodou. A keď posluhovači prácu skončili, na všeobecné zdesenie poznali, že voda zmenila sa na víno.

Šesť hektolitrov dobrého vína v kraji, v ktorom sa rodí málo hrozna, mohli pokladať za dar kráľovskej veľkodušnosti. Ježiš sa však nechcel dať zahabiť vo veľkodušnosti rodine, ktorá ho tak dobre prijala. On i jeho spoločníci boli šiesti, preto vymenili sa šiestimi kamennými nádobami dobrého vína. Tá istá moc, poznamenáva k tomuto akýsi autor,²⁸ ktorá dáva dozrieť rumennému nápoju na víškoch, dala sa zrodiť nápoju v nádobách hostiny. Ten, čo premieňa na víno vodu, padajúcu s oblakov, urobí tú istú premenu s vodou zo studne. Niet pochyby, že na našich viniciach deje sa premieňanie postupne, takže skôr, než sa neorganická podstata, prichádzajúca z inej ríše, stane podstatou rastlinnou, odohrá sa dlhý rad slučovani a premien. Aby sa urodilo hrozno, treba zeme, vzduchu a svetla a vínného kmeňa, ktorý pohltí všetky tieto a mnohé iné prvky. Hrozno samotné musí prejsť umelým spracovaním,

aby sa z neho stalo víno. To však neznamená, že Boh, pôvodca prírody, nemohol by zrušiť všetky obyčajné zákony prírody a vykonať vo chvíli všetky zdĺhavé a složité procesy. Pri správnom uvážení musíme pripustiť, že Stvoriteľ priamo z vinice môže bezprostredne stvoriť víno.

Toto bolo asi to, čo si podľa svojho dobrého rozumu musel povedať aj náš Ondrej, keď bol prítomný pri prvom zázraku svojho Majstra. Od tejto chvíle bol asi presvedčený o jeho božstve a čoskoro stane sa jedným z najvýrečnejších svedkov toho.

Zatiaľ ešte aj iný, omnoho veľkolepejší zázrak musel sa odohrať nielen pred jeho očima, ale môžeme povedať, že pod jeho rukami. Na tomto zázraku je totiž aj on sám činne zúčastnený a — ako niektorí predpokladajú — bol jeho hlavným popudom.

Rozmnoženie chlebov.

Toto prvé rozmnoženie chlebov, pri ktorom náš Ondrej hrá takú dôležitú úlohu, muselo sa stať vtedy, keď Mesiáš bol už v plnosti svojho poslania, lebo keď sa i so svojimi apoštolmi utiahol na púšť miesto neďaleko Betsaidy, medzi brehy jazera Galilejského a pohorie, nahnulo sa za ním množstvo asi päťtisíc ľudí každého pohlavia a veku.

Pohľad na toto nekonečné stádo v blízkosti pastiera musel hlboko zapôsobiť na srdce Ježiša, ktorý namiesto toho, aby si odpočinul, začal ho vyučovať.

Medzitým sa však hodiny mýňaly, slnko skláňalo sa na západ a preto apoštolovia, približiac sa k Majstrovi, pokladajú si za povinnosť oznámiť mu:

»Kraj je púšť a čas už pokročil. Rozpusť teda zá-

stupy, aby odišly do dedín nakúpiť si pokrmu.«
Ježiš im však povedal: »Netreba im odchádzať, ale vy im dajte jesť.«

Vtedy, obrátiac sa na Filipa, ktorý práve bol z Betsaidy, opýtal sa ho:

»Kdeže nakúpime chleba, aby sa títo všetci nasýtili?«

Na toto Filip odpovedá, že nevie, kde a ako by bolo možné poslať toľko chleba, aby sa nasýtilo celé to množstvo, pre ktoré by nebolo bývalo dost ani za dvesto desiatnikov chleba; pôvodca štvrtého Evanjelia hovorí, že vtedy apoštol Ondrej, hoci ho o to nikto nepožiadaval, zakročil a priviedol k Ježišovi chlapca, ktorý mal päť jačmenných chlebov a dve ryby, a povedal: »Ale čo je to pre toľkých?« — ako by chcel tým naznačiť: »Ty však, Pane, môžeš toto rozmnožiť tak, aby sa všetci nasýtili...«

Božský Majster porozumel asi, čo týmto chcel povedať jeho dobrý žiak a preto mu rozkázal, aby dal posadiť celé to množstvo ľudí po svahu kopca na trávu, ktorá bola vtedy už dosť vysoká, lebo »boly blízko Veľkonočné sviatky«.

Táto časová poznámka, ktorú — ako by mimochodom — uvádza sv. Ján vo svojom opisovaní, vrhá zvláštne svetlo na tento veľký zázrak, ktorý sa práve odohráva a dodáva mu tiež dôležitosť veľkonočnej večere.

Pre toto chcel Ježiš, aby si všetci posadali v peknom poriadku ako okolo stola a On sám postojácky, nad všetkými vyvýšený, ako otec v kruhu svojej rodiny, keď sa odbavuje hostina, berie chlieb, požeňuje ho a pozdvihnuce oči k nebu, vďaky vzdáva Bohu. Bola to chvíľa slávnostná, v ktorej sa usku-

točoval zázrak. Aj tu tiež v jedinej chvíli vytvorí pŕehnanie medzi jeho rukami to, čo Boh tvorí pomalými a postupnými prírodnými pochodmi v útrobach zeme, keď dáva kľúč výhonkom. Jediný rozdiel je len v tom, že teraz sa nerodí obilie, ale už hotový chlieb, ktorý ináč býva výsledkom dlhých premien. Pánovi prírody je jedna vec práve taká ľahká, ako vec druhá. Ten, čo stvoril podstatu v jej rozličných formách, môže ju podľa ľubovôle stvoriť priamo v jej posledných podobách. Ježiš sa už chystá lámať chlieb a rozdeľovať ryby. Náš Ondrej, ktorý stojí vedľa neho, vidí, že jeho božská ruka rozdeľuje bez prestania čiastky po čiastkach, ktoré sa nepetržite obnovujú a od apoštolov dostávajú sa k zástupom. Po skončení jedla Ježiš rozkáže posbierať odrobinky, z ktorých sa naplnilo ešte dvanásť kôšov.²⁹ Toto bol teda ten veľkolepý zázrak, ktorý urobil Ježiš na zvláštny príhovor milovaného apoštola Ondreja.

Uvádzač ku Kristovi.

Pre to, čo už bolo povedané a čo sa ešte dozvieme, náš apoštol dostáva často od cirkevných Otcov a najmä od ctihodného Bedu jedinečné pomenovanie: »Uvádzač ku Kristovi.«

Toto pomenovanie je také, že vhodnejšie by sme ťažko našli. Ako sme už videli, Ondrej skutočne uviedol k Ježišovi predovšetkým svojho brata, ktorý takto zo Šimona mohol sa stať Petrom. Predstavil Mesiasovi aj jeho ťažko chorú svokru a poprosil ho, aby ju uzdravil. Priviedol k Ježišovi chlapca s piatimi chlebami a dvoma rybami, aby ich rozmnožil do nekonečna... Ale to všetko ešte nestačilo. Spome-

nutého pomenovania zaslužil si najmä skutkom, ktorý tu uvádzame.

Pri svojich cestách do Betánie, ktorá bola druhým najpôvabnejším kútkom Judska, zastavoval sa náš Pán v dome priateľa Lazara, kde sa mu dostávalo vždy srdečného pohostinstva ako od neho, tak i od jeho sestier Marty a Márie Magdalény. Istého dňa prišiel ta s Ondrejom a s niekoľkými inými učeníkmi.

Aj vtedy sa všetci tešili, že ho mohli opäť vidieť. Magdaléna mu bežala hneď v ústrety i so sestrou a potom, kým táto upravovala stôl pre hostí, keď jej trochu pomohla, čoskoro ju nechala a vrátila sa k nohám milovaného Majstra, aby počúvala jeho slová pravdy a života. Chápala to tak, že keď začne Majster rozprávať, končí sa tým jej úloha slúžky a hostiteľky a začína sa pre ňu úloha oddanej žiačky.

Medzitým stále ešte bola Marta zamestnaná upratovaním stola... Keď však zbadala, že jej sestra sedí si pokojne pri nohách Ježišových, nemohla už premôcť svoju netrpezlivosť a keďže vedela, že by bolo zbytočné obrátiť sa na ňu, obrátila sa na Majstra a povedala mu:

»Pane, nedbáš na to, že ma sestra nechala samotnú posluhovať? Povedz jej, aby mi pomohla!...«

A Ježiš jej odpovedá s touto láskavou výčitkou: »Marta, Marta, staráš sa a znepokojuješ pre mnohé veci, a predsa iba jedno je potrebné!«

Medzitým čo sa v dome odohráva tento výjav, tak pôvabne vykreslený sv. Lukášom,³⁰ zvonku ktos neodbytné klope na dvere.

Idú otvoriť a vidia pred sebou rozličných cudzincov, ktorí chcú vidieť Ježiša z Nazaretu.

Vtedy Ondrej, aby lepšie videl, o čo ide, išiel k nim a dozvedel sa, že tí cudzinci sú Gréci, ktorých pozval Filip, čo im už toľko podivuhodných vecí rozprával o božskom Majstrovi. Keď sa pri príležitosti hostií sa veľkonočných sviatkov uberali do Jeruzalema a počuli, že Ježiš je v Betánii, neťažilo sa im ísť až k nemu, lebo si túžobne želali vidieť ho, počuť a prijať od neho požehnanie.

Dobrák Ondrej vracia sa hneď hlásiť Majstrovi radosť týchto cudzincov, takže títo mohli vojsť a tak sa zúčastniť na rozhovore s Ježišom a azda byť aj jeho spoločníkmi za stolom, ktorý im pripravily dobré sestry Lazarove.

Rozhod.

Okrem týchto niekoľko spomenutých dôležitých rozhodov nenachádzame už udalosti, v ktorých by bol Ondrej hral mimoriadnu úlohu. Isteže aj on, najprv tak ako aj ostatní apoštolovia, zpomiedzi ktorých bol najstarší, bol prítomný pri iných zárazkoch Majstrových. Isteže aj on ho sprevádzal na všetkých jeho cestách, zúčastnil sa na poslednej večeri a na mnohých výjavoch umučenia Ježišovho, akiste ho videl po vzkriesení a osláveného konečne vtedy, keď sa vždy vstupoval na nebesá... No evanjelisti nezmínajú nič takého, čo by sa jeho osobitne dotýkalo, a tak aj nám neostáva iné, než urobiť to isté.

Po sostúpení Ducha Svätého aj on žil ďalej so svojimi spoločníkmi v Jeruzaleme, kde — podľa veľmi starého podania, zachovaného nám Apolloniom³¹ — žil asi dvanásť rokov. Aj sv. Klement Alexandrijský spomína túto tradíciu, lebo v jeho Stromatoch čítame: »Keď prejde dvanásť rokov, z Jeruzalema sa

veku slávne dobyli a spravovali Benátčania, v časech sv. Ondreja veľmi zle spravoval istý rímsky prokonzul, zvaný Egeas.

Bol pohanom v plnom smysle slova a popri tom ešte nadutý a krutý. Nemohol nijako zniesť vzrastajúcu obľubu nášho apoštola a jeho boj proti modlám. Preto, keď prišiel do Patrasu, predvolal ho pred svoj súdny tribunál.

Smelý Ondrej nečakal, kým ho ta dovlečú, ale dobrovoľne, s krížom v ruke, prechádza pred prokonzula a napomenie ho pre jeho prenasledovanie. Oznámi mu tiež pravdu viery, pohrozí mu strašnými trestami božími a pozyva ho, aby sa aj on sklonil pred Ukrižovaným, ktorý je Bohom a pri mene ktorého ohýba kolenná všetko stvorenie na nebi, na zemi, ba i v samom podsvetí.⁴¹

Tyran žasne nad ťolkou smelosťou a pod hrozbou najprisnejších mučení nariaďuje apoštolovi, aby obeť božstvá.

Ale Ondrej, stále pokojný a odhodlaný, odpovie: »Som kňazom Najvyššieho a Jemu prinášam každý deň obeť nepoškvrneného Baránka, ktorý umrel na kríži za spásu celého pokolenia ľudského. Akože by som mohol priniesť obeť vašim klamným a lživým božstvám? Vaše modly majú oči, ale nevidia, majú uši, ale nepočujú, nohy, ale nechodia. Náš Boh však je živý a pravý. Je všade, vidí a počuje všetko a my všetci v ňom žijeme a sme...«⁴²

Ale bezbožný tyran nechce počuť vysvetlenie. Márne sa apoštol pokúša obrátiť ho tým, že poukazuje na nesmyselnosť pohanstva, že mu podáva pravdy svojej viery, vyššiu mravnosť kresťanstva. Ani sami apoštolovia nemôžu pohnúť srdcom a osvie-

tiť ho skôr, než ho zasiahne milosť božia. Veľmi pekne hovorí o tom Mansabré:⁴³ »Nijaké slovo, vychádzajúce z úst človeka, i keby to bol svätec a apoštol, nemá v sebe moci vyvolať vnútorné prevraty, ktoré premieňajú myseľ a srdcia. Ak slovo prebudí pozornosť, ak sa duša odlúči od svojich všedných zamestnaní, ak sa oddá očakávaniu božieho pôsobenia a pripraví sa na ich prijatie, iba vznešené úderý milosti triumfujú nad zátvrdlosťou omýlu a náruživosťou; len svrchované úderý milosti majú silu urobiť poddajnou onú vznešenú schopnosť, ktorou Boh dal možnosť každému z nás odporovať mu: slobohnú vôľu. Ak táto slobodná vôľa chce zostávať zátvrdlivá a odbojná, darmo sa námáhame presvedčiť ju. Ale ak prichádza Boh, ak sa jej mocne a jemne dotkne svojou šetrnou rukou, začne sa konečne poddávať Jeho vífaziacej vôli. Preto teda, keď sa povie, že niekto niekoho obrátil, tým povieme len to, nakoľko jednoduchá a prostá príležitosť vplýva na účinnok, bez hocijakého potlačenia toho zásahu, ktorým pôsobí dajaká príčina, spájajúca účinne tieto dve veci. Falošný apoštol môže sa v tomto myliť, nie však apoštol pravý, akým bol náš Ondrej. Pochopil, že naprázdno by boly vyznely jeho slová v tej chvíli a aj samotné zázraky, ktoré mali pohnúť tohto tyrana, ktorý mu vyhrážal, a preto sa asi uspokojil s tým, že sa začal vrúčne modliť k Bohu, aby On zasiahol so svojou milosťou.

Čoskoro poznáme, ako bola táto jeho modlitba vyslyšaná, zatiaľ však nášho Ondreja vážnili a odsúdili na smrť kríža.

Len čo sa tento výrok rozniesol po Patrase, obyvatelia sa vzbúrili a pribehli k väzeniu, aby väzňa

rozídete, aby ste sa pripravili na cestu po celom svete, aby nikto nemohol povedať: »My sme nepočuli ich slová.«

Nech to bolo už hocijako, hlučok apoštolov vidíme naposledy v Jeruzaleme pri príležitosti Korneliovoho posolstva, aby ho prijali do Cirkvi³³ aj s rodinou. Je isté, že do tohto dňa boli Dvanásti vo svätom meste a tu vydávali neustále svedectvo o Evanjelii, či lebo boli na to vyvolení, a to či už po domoch, či v predsieňach chrámových, potvrdzujúc často pravdivosť svojich slov zázrakmi.³⁴

Avšak po smrti Jakuba Staršieho a po zajatí Petra, keď ešte aj neúroda zbiedačila kraj, niet viac o nich zmienky v tomto meste, a tu vidíme, že Cirkev jeruzalemskú spravujú Starší, čo znamená, že pre násilnosti Herodesa Agrippu — a tiež podľa vyhlásenia Petrovho o obrátení pohanov — rozišli sa apoštolovia po celom svete. Či ich Peter ešte raz, naposledy, shrmaždil? Či im dal smernice, ako majú postupovať vo veľkom boji, ktorý museli vybojovať s pohanstvom? Či im slávnostne otvoril brány sveta, ktorý mali zaujať?

Všetko nasvedčuje, že sa tak naozaj stalo.

Už sv. Lev Veľký neobyčajne výrečne zastával sa takejto myšlienky.³⁵ Pred ním však už aj Rufin hovorí o tom, ako Peter podelil svet medzi svojich spoločníkov.³⁶ Historik Euzebius³⁷ hovorí to isté a v starých životopisoch mučeníkov nachádzame 15. júla sviatok Rozchodu apoštolov.

A naozaj, je veľmi pravdepodobné, že rozkaz, s ktorým, ako sme počuli, sa Peter po svojom oslobodení z jeruzalemského väzenia obrátil na veriacich, sídených v dome Markovej matky, aby títo

hneď upozornili Jakuba a bratov, nebol ničím iným, než pozvaním na poslednú schôdzku na istom mieste mimo mesta. A všetko nás k tomu vedie, že apoštolovia sa tam aj síšli, aby sa tešili so svojou Hlavou, že Peter unikol nebezpečenstvu, a aby od neho prijali ďalšie rozkazy, istotne táto schôdzka bola i miestom poslednej rozlučky. Celkom názorne si vieme predstaviť toto posledné shromaždenie a súčasne i rozlúčenie Dvanástich. Ich celá žiaria božským svetlom, zatiaľ čo ich ruka silno sviera pútnickú palicu, ktorá odteraz bude im žezlom. Do boja proti nepriateľovi, do víťazstva v mnohých a strašných bojoch, ktorým idú v ústrety, nemajú nič iného, iba vieru v božského Majstra, ktorý ich posielal a v ktorom cítia tiež, že ich víťazstvo je isté. Pohanstvo premôžu títo chudobní nevzdelaní Galilejčania bez hocijakej ľudskej podpory práve tak, ako Goliáša premohol Dávid, jednoduchý betlehemský pastier.

Ako si medzi sebou podelili národy?

Predovšetkým bolo treba postarať sa o matku Cirkev v Jeruzaleme, ktorá, vystavená prudkejším búrkam než iné, potrebovala rozvážneho lodivoda, ktorý by mal neotrasiteľnú autoritu. Apoštolovia sa dohodli, že touto mimoriadne ťažkou úlohou poveria Jakuba, Pánovho brata (bratanca). Sv. Jána mu ponechali za poradcu. I keď sa venoval hlásaniu Evanjelia po mestečkách Palestíny a organizoval nové cbece, tak sa zdá, že apoštol — miláčik ešte dlho ostal bývať vo svätom meste spolu s Pannou Máriou, ktorú mu dal do ochrany umierajúci Majster. Jeho hlbavá duša tešila sa tejto utiahnutosti, hodina jeho činnosti však mala odbiť až vtedy, keď už všetci ostatní boli mŕtvi. Lebo myslitelia prichádzajú obyčajne po tu-

doch činu: Je vecou filozofov, aby ovenčili dielo prvého vytvorením veľkých sústav. Jednako však Ján spomína aj ako jeden z troch pilierov jeruzalemskej Cirkvi.

Nemienime sa tu nateraz zaoberať dielom, ktoré pripadlo ostatným apoštolom, no pripomenieme, že nášmu Ondrejovi pripadol diel, ktorý by veľmi málo bola víťala duša, menej zápalistá a energická.

Vidíme ho, ako sa uberá ku Skýtom, ktorých si nemohli podmaniť ani Kýros, ani Alexander, a ktorí sa chystali zaplaviť rímsky svet. Veľké grécke osady na južných brehoch Čierneho mora, Heraklea, Sinope, Trapezunt, boli hlavnými strediskami jeho pôsobenia, kde sa však len málo mohol potešiť slabým výsledkom, ktorý dosiahol medzi severnými kočovníkmi. Prešiel aj Egyptom, aby potom odišiel hore do Byzantu, kde zanechal prvého biskupa Stachysa. Keď potom prenikol až do Achajska, obsiahol so svojimi veľkými úspechmi i mučeníctvo.

Po takomto všeobecnom pohľade na široké pole pôsobnosti nášho apoštola začneme podrobnejšie popísať.

Apoštolát.

Podľa Euzebia³⁸ a iných starodávnych cirkevných dejepiscov prvé cesty nášho apoštola viedly ku kmeňom ešte celkom divých Skýtov, kde musel priamo bojovať proti ľudozrútom. Ani záznaky nezapôsobili veľmi na takýto národ a tak onedlho vidíme apoštolu, ako si podľa návodu božského Majstra striasal prach so svojej obuvi a odchádza do iných severných krajov s nádejou na lepšie výsledky. A naozaj, Mos-

kovčania ho ešte aj dnes uctievali ako zakladateľa svojej Cirkvi.

Istejší je jeho apoštolát v Egypte. Podľa starých historikov Sofronia a Dorotea, ktorých uvádza aj učený kardinál Baronius, vykonal aj tu mnohé zá- zrazy, medzi ktoré patrí aj oslobodenie sv. Mateja, ktorého modloslužobníci zavreli v tesnom väzení a čakal už na chvíľu umučenia.³⁹

Keď potom prešiel po južných brehoch Čierneho mora, premnohých tam obrátil, takže Cirkev sama pri bohoslužbách jeho sviatku potvrdzuje, že priviedol k Bohu nespočetné množstvo ľudí: Innume- rabiles homines ad Christum convertit.

Najväčší triumf však dosiahol náš apoštol v provinciách gréckych. V Argose si podmanil Helénov, večne dychtiacich po vysokých a čudných náukach. Získal aj obyvateľov Sinope, kde ho vyhlásili za verejného a všestranného učiteľa. Postavil sa proti veštším modiel, ktoré sa odmlčia: veštice nenachádzajú už odpovede, pohanské chrámy spustnú, oltáre a čmúdiace trojnožky sú rozváľané... Národy kla- najú sa už len krížu, žiadajú si len krst, takže — potvrdzuje sv. Bernard — vo všetkých achajských mestách neostal ani jeden pohanský chrám, ktorý by nebol býval opustený alebo v ruinách: Nulla re- mansit in Achaja civitas qua templa deorum dere- licta non sint et deserta.⁴⁰

Pred tyranmi.

Tieto veľké úspechy nášho apoštola vyvrcholili najmä v Patrase, ktorý bol aj hlavným mestom Achajska. Toto veľké a krásne mesto, zrkadiace sa svojím prístavom v mori Jónskom, ktoré v stredo-

oslobodili. Hovorí sa aj o tom, že aj tyranov brat bol uprostred zástupu. Ale mučeník ich cez mreže svojho väzenia veľmi dojímavými slovami prehovril. Povedal, že je presvedčený, že nadišiel najkrajší deň jeho života, lebo práve sa mu má dostať koruny za tridsaťročné apoštolské námahy, že smrť mu je nie mučením, ale oslobodením, že kríž nie je mu trestom, ale milosťou, slávou a radosťou, po ktorej toľko túžil, aby ho teda nechali kráčať mu v ústrety. A jeho túžba sa splnila.

Kríž.

Ako sme spomenuli, ukrutný Egeas odsúdil Ondreja na najhroznejšiu smrť. A hoci ľudská ukrutnosť neprestala nikdy v dejinách vynachádzať nové mučenie: popravná sekera, povraz, kladá na hrdlo, upálenie na hranici, narazenie na kôl, gilotína, elektrické kreslo..., uprostred tejto »záhradky mučenía«, ktorú istý moderný spisovateľ⁴⁴ má záľubu brutálne opisovať, strom kríža zaujíma vždy prvé miesto ako taký, ktorý sjednocuje a sústreďuje všetky ostatné tresty: In cruce omnium poenarum genera concurrunt, — je výrok A. Lapida.⁴⁵ Kríž je súčasne mečom, ktorý štiepa nohy a ruky, je mučiacim koňom, ktorý rozpína a trhá údy, je česadlom, ktoré driape, je zvieraťom divým, ktoré roztrháva, a je ohňom, ktorý napáda telo a pomaly, krčovitými záchvatmi ho spaľuje... Preto Bossuet pokladá smrť na kríži za »najneľudskejšiu zo všetkých smrtí«.⁴⁶ To konečne uznali aj nebojázliví Rimania. A Cicero, keď z tribúny prudko napádal zločiny Verronove, vyhlásil o kríži, že je »Crudelissimum, terribilissimumque supplicium«.⁴⁷

Avšak pritom všetkom Rimania boli najfanatickejšími a najneúnavnejšími križovateľmi. Ešte Cicero odsudzuje jeho zneužívanie, ktoré sa však pretiahlo až do čias Konštantína. Odsúdenie na kríž vyhlasoval zvyčajne sudca obradnou formulou: »Ibis in crucem...«, »pôjdeš na kríž«, po čom obeť sverili katovi, ktorý odsúdeného podroboval predbežnému trestu bičovaním a potom ho s hŕstkou vojakov viedol na miesto popravy, nesúc i tabuľku, na ktorej bol uvedený zločin a ktorú potom pribili na kríž; okrem toho niesol opojný nápoj, urobený z myrhy a horkých zelín, a tyč, aby ňou pobádal odsúdeného kráčať dopredu pod farchou popravného dreva. Ale vždy ho neniesol celý: keď bola cesta príliš dlhá alebo strmá, niesol len priečne brvno, nazývané tiež »patibulum«, zatiaľ čo brvno druhé, zvané crux, bolo už na popravnom mieste.

Keď sem prišli, začalo sa ukrižovanie za všeobecnej zvedavosti a urážok čvargy. Robili ho dvoma rozličnými spôsobmi: niekedy kríž vystreli na zem a keď naň odsúdencia priviazali, alebo pribili, zdvihli ho a zem okolo neho udupali, ako nám je známe z umučenia sv. Pionia.⁴⁸ Častejšie však kríž najprv dobre zasadili do zeme a potom musel úbožiak vyjsť naň tak, že si sadol na sedlo, alebo na vyčnievajúci kolík, ktorý bol umiestený uprostred svislého dreva. A kým ho shora pribíjali alebo mu rozpínali ruky na dva okraje patibula, robili dolu to isté s nohami. Keď mal byť trest ešte krutejší, používali kríž »cruce decussata«, vo forme písmeny X, na ktorom údy vyťahovali skoro až po vytrhnutie. Takýto bol práve kríž, ktorý prokonzul Egeas pripravil nášmu apoštolovi Ondrejovi, od čoho dostal takýto kríž i svoje

pomenovanie, hoci už pred ním touto smrťou umrelí nespočetní nešťastníci.

Zaiste však nikdy nikto ho neprijal s takým odúševnením a radosťou ako náš mučeník. Hovorí sa, že sotva sa mu vynoril pred očami, rozťahal ruky, ako k osobe, ktorú dlho očakávame a po nej túžime, a pozdravil ho slovami, ktoré v každom kresťanskom srdci musia vzbudiť najväčšie dojatie: »Ave, crux, diu desiderata!« — »Pozdravujem ťa, ó kríž, tak dlho očakávaný, tak vrúčne milovaný! Prijmi ma teda do svojho náručia a pritisni ma svojimi klinmi, opoj ma svojimi bolesťami, vyslobod' ma z tohto sveta a vráť ma môjmu božskému Majstrovi, ktorý ma miloval a vykúpil!«⁴⁹

Na kríži.

Inou zvláštnosťou mučeníctva sv. Ondreja je, že veľmi dlho zostal na kríži živý a hovoril. Podľa veľmi starého podania vraj na kríži ostal niekoľko dní a niektorí ešte dodávajú, že to vraj trvalo tri až štyri dni.

Také dlhé vzdorovanie bolo by ľudsky nemožné, keď si pomyslíme na ťažké a hlboké znetvorenia, ktoré tento druh popravy vyvoláva v odsúdenom. Napätie svalstva, zapálenie rán, srazenie krvi v hlave, v pľúcach, v srdci, potom nevysloviteľná úzkosť, ktorá vyplýva z nepriradenej polohy, prudká horúčka a spaľujúci smäd, to všetko sužuje ukrižovaného. Krv v ňom, ako vyhlasujú lekári, ženie sa tepnami do tých čiastok tela, ktoré sú najviac napäté a stiahnuté, takým silným prúdom, že žily nestacia ju odvádzať. Preto tepna, keď naráža na pre-

kážky, ktoré sa nachádzajú na konci rúk a nôh, zalieva brucho a najmä hlavu, čím sa na tvári pre neobvyčajne silné prekrvenie ciev vytvára veľmi tuhá červeň a v ostatnom tele všeobecná, neznesiteľná bolesť. Ešte horšie je, že tepna nemôže už dosť rýchle rozviesť krv do okrajov údov, ktoré sú zapchaté, a prestáva prijímať to, čo jej posielala ľavá srdcová komora. Táto zase nemôže voľne prijímať krv, prichádzajúcu z pľúc, a pravá srdcová komora nemôže hnať spracovanú krv do pľúc, lebo sú zapchaté krvou; týmto nastáva všeobecný neporiadok v obehu krvnom. Sústava nervová býva tiež veľmi hlboko zasiahnutá: »Ukrižovanie predstavuje taký otras nervov, že by vedel zničiť i leva.« Veľmi sa preto začudujeme, keď počujeme, že niektorí vydržali toto mučenie i niekoľko dní. Origenes⁵⁰ spomína prípad, že odsúdenci zostali na kríži živí až do večera nasledujúceho dňa. Langen potvrdzuje, že v Sudane videl ľudí na kríži celé tri dni, ba Kosegarten⁵¹ spomína mohamedánskeho vojaka, ktorého ukrižovali v stredu a ešte v nedeľu na poludnie bol živý...! Ak však sú tieto prípady naozaj pravdivé, tak treba sa pridržať náhľadu Justína Lipcia, že odsúdenci neboli pribití, ale len priviazaní na priečne brvno, čo sa konečne dosť často vyskytovalo u Rimanov. Robievali takto najmä vtedy, keď chceli predĺžiť smrteľný zápas a umučenie trýznenejšieho. U tých však, ktorí boli pribití, nemohol tento zápas trvať dlho, ak nešlo o fyziologický zázrak. Historik Jozef Flavius⁵² rozpráva, že keď chcel pri dobytí Jeruzalema zachrániť svojich zdravých a mocných mladých priateľov, vrhol sa k nohám Titovým, aby ich omilostil. Keď sa však Titus rozhodol vyhovieť prosbe,

traja mladíci boli už niekoľko minút pribití na krížoch. S najväčším urýchlením ich složili s krížov a odovzdali opatere skúseného chirurga: ale neprešla ani hodina a dvaja z nich boli už mŕtvi a všetkým bolo čudné, že aj tretí takto neskončil.

Podľa tvrdení očitých svedkov vieme, že aj na najsilnejších a najodolnejších z ukrižovaných prejavujú sa onedlho známky vysokej horúčky, vyvolanej azda hnisaním alebo nákazou, alebo konečne otravou krvi, a badať na nich aj rýchle a všeobecné ochabnutie síl a neznesiteľný zápal: niektorý blúzni a niektorý prechádza čoskoro do stavu blízkeho agónii... Ak teda náš Ondrej naozaj odolával na kríži po niekoľko dní a mohol za ten čas aj hovoriť, kázať, ako je to zachované v tradícii, treba predpokladať, že bol na kríž len priviazaný, alebo pripustil zvláštny zázrak všemohúcnosti božej, ktorá je vždy taká podivuhodná pri svojich svätých.

Naozaj sa hovorí, že celé tri dni, čo svätý mučeník bol na kríži, neprestal sa modliť a kázať, a že rozprával tak, ako by nebol ani na kríži, ale na kazateľnici. Zabudol na svoje mučenie, na svoje bolesti a ako by ich ani necítil, silným a výrečným hlasom bez prestania káže zástupom, ktoré sa nahrnuli pod jeho kríž, aby boli svedkami tohto zázraku. Kázanie týchto posledných troch dní ako by vraj obsahovalo kázne všetkých tridsiatich rokov apoštolátu. Hovorí o Bohu ako o Otcovi, o Bohu stvoriteľovi celého sveta, o Bohu spasiteľovi ľudí; hovorí o našich kvi, o obeti Kalvárie a o nekrvavej obeti na našich oltároch, o Božom súde, o večnom živote a — čo najviac prekvapuje — robí nárazy na článok viery o nepoškvrnenom počatí Panny Márie, takže niektorí

jemu pripisujú tieto múdre slová: »Tak ako z nepoškvrnenej zeme bol stvorený prvý Adam, tak isto bolo potrebné, aby aj druhý Adam, totiž Ježiš Kristus, bol vytvorený z nepoškvrnenej panny.«⁸³

Tieto pravdy, ktoré s krvou vychádzaly zo srdca apoštola mučeníka, prenikly hlbšie než hocikedy predtým do srdc okostojacích a boly jeho poslednými a najväčšími výdobytkami. Tradícia hovorí, že vyše dvadsaťtisíc ľudí vystriedalo sa za tie dni pod jeho krížom a obrátilo sa na kresťanstvo.

Hovorí sa tiež, že národ, ktorý videl nášho mučeníka po takom dlhom čase živého a hovoriaceho, dojatý zázrakom, vzbúrili sa po druhý raz, napadol súdny tribunál prokonzula Egea a za vyhrožovania žiadal pre neho milosť.

Prokonzul, prestrašený, prívola sám ide ku krížu, aby s neho oslobodil mučeníka. A vtedy vraj, ako hovoria niektorí dejepisci, malo nastať aj jeho obrátenie. Milosť božia dotkla sa konečne toho srdca, ktoré bolo predtým tvrdšie než kameň, a obmäkčila ho a posledné slová jeho obety dokončili toto dielo.

Škoda len, že iné legendy spierajú sa prijať takýto radostný koniec a hovoria, že sa stalo práve naopak. Prokonzul vraj odmietol udeliť milosť, ako by bol posadlý diablom, preto ho dav vytlačil zo súdnej siene a potom zavliekol na prostriedok námestia a tu v zúrivosti zaškrtil.⁸⁴

Medzitým už náš mučeník dospel ku koncu svojho dlhého smrteľného zápasu. Okolo neho namiesto tmy, ktorá zaľahla na Kalváriu, ukázalo sa svetlo a hovorí sa, že v tých posledných chvíľkach jeho telo bolo ožiarené takým jasom, že oslepovalo okolo stojace zástupy, ktoré, vrhnúc sa na kolena, začaly

vzdávať veľkému apoštolovi Ondrejovi takú úctu, ktorá — ako to hneď uvidíme — sa v Cirkvi čoraz viac šírila.

Uctievanie.

Slávny skon nášho svätého apoštola a mučenika Ondreja mal sa stať, podľa najpravdepodobnejších výpočtov, 30. novembra roku 63, teda štyri roky skôr, než umučili jeho brata Petra.

Keď jeho telo složili s kríža a veľmi zbožná pani Maximila ho starostlivo nabalzamovala vzácnymi masťami, pochovali ho v samom meste Patrasede, kde ho po tri storočia strážiла neobyčajne živá pobožnosť veriacich.

V roku 357 ho však preniesli spolu s telom sv. Lukáša a sv. Timoteja, žiaka sv. Pavla, do Konštantinopolu, do nádherného chrámu svätých Apoštolov, ktorý dal vystaviť cisár Konštantín.

Sv. Hieronym a sv. Pavol z Noly spomínajú niektoré zázraky pri tomto prenásaní pozostatkov svätých, ako by tým chceli potvrdiť opodstatnené príslovie ľudu, že keď sa pohýbu tela svätých, stane sa vždy niečo neobyčajného.

Po páde Konštantinopola roku 1206 boli odnesené aj pozostatky nášho apoštola a väčšinu z nich uložili do katedrály v Amalfi, ktorej až dosiaľ je hlavným patrónom. Jedno rameno však odniesol opät sv. Regulus do Škótskeho mesta, ktoré odvtedy nesie meno nášho svätého. Skoro celú dolnú časť poslali to Milána, kde je dosiaľ v starodávnej bazilike sv. Ambroža. Iné pozostatky boli prenechané niektorým iným mestám. Asi v polovici XV. storočia, za ponti-

fikátu pápeža Pia II., bola do Ríma prenesená práve hlava apoštola a s veľkou nádhrou a so zbožnou úctou uložená bola v bazilike sv. Petra, vedľa hrobu jeho veľkého brata.⁵³ Iná významná relikvia z nášho apoštola je tiež v Ríme, v chráme sv. Jána Lateránskeho.

Známy kríž sv. Ondreja, tak žiarlivo stráženy v Ázii jeho žiakmi, bol onedlho prenesený do kláštora sv. Viktora pri Marseille, ktorý z neho časť prepustil kostolu, čo vystavala cisárovná Eudoxia v Ríme, chrámu sv. Petra v Okovách. Aj Filip, vojvodca burgundský a brabantský, dostal z neho značnú časť, ktorú uschovali do podivuhodného relikviára z pozláteného striebra a slávnostne preniesli do Bruselu. Vzápätí po získaní takej vzácnej relikvie zbožný panovník založil r. 1431 na počesť sv. Ondreja rytiersky rad Zlatého rúna.

Aj v Škótsku, kde nášho apoštola nadovšetko uctievali, hneď potom, čo jeho významnú relikviu sem priniesol sv. opát Regulus, založil v VIII. storočí kráľ Akai rytiersky rad sv. Ondreja, obnovený potom Jakubom VII.

Bolo by nemožné spomenúť všetky nádherné chrámy a baziliky, vystavené na počesť nášho apoštola po celom katolíckom svete. Nadovšetko vyniká však ohromný chrám v Ríme, so svojimi veľkolepými freskami, predstavujúcimi život a smrť svätca.

Zakončíme však týmto zbožným a praktickým pozbudením istého rečníka.⁵⁶ »Ako hlava sv. Ondreja spočívá v Ríme blízko hrobu sv. Petra, kým ostatné relikvie jeho tela sú roztrúsené po celom svete, tak i my, ktorí sme roztrúsení po celom svete, položme si hlavu vedľa hrobu sv. Petra. Stredisko Cirkvi ka-

tolíckej, apoštolskej a rímskej, nástupca Kniežata
apoštolov, oživený Peter vo Vatikáne nech stojí vždy
nad všetkými našimi myšlienkami a činmi a nikdy
neprestaťme mu vzdávať česť a slávu.«

